

Emosjoner - en viktig del av dyrenes velferd

Foto: Guro Vasdal

Guro Vasdal (Animalia), Karianne Muri (NMBU), Solveig Marie Stubbsjøn (Veterinærinstituttet), Erik Granquist (NMBU) og Randi Oppermann Moe (NMBU)

Dyrs emosjoner er en viktig del av dyrevelferd, selv om det kan være krevende å både måle og forholde seg til dyrs emosjoner på en faglig og objektiv måte. Norsk fjørfenæring er opptatt av god dyrevelferd, og derfor har norske forskere nå benyttet seg av en vitenskapelig metode for å undersøke emosjoner hos norske kyllinger.

Dyrevelferd består av tre like viktige områder; biologisk funksjon (helse og produksjon), naturlig liv (mulighet til å utøve naturlig atferd) og subjektiv opplevelse (emosjoner). De to førstnevnte er relativt enkle å måle på en faglig måte; dyrs helse kan for eksempel måles ved blodprøver, vurdering av hold, tilvekst, halthet og skader. Graden av naturlig liv kan også vurderes faglig gjennom vurdering av dyrets atferd, selv om dette er tid- og kunnskapskrevende. Dyrs emosjoner kan derimot være mer krevende å vurdere faglig, av flere grunner.

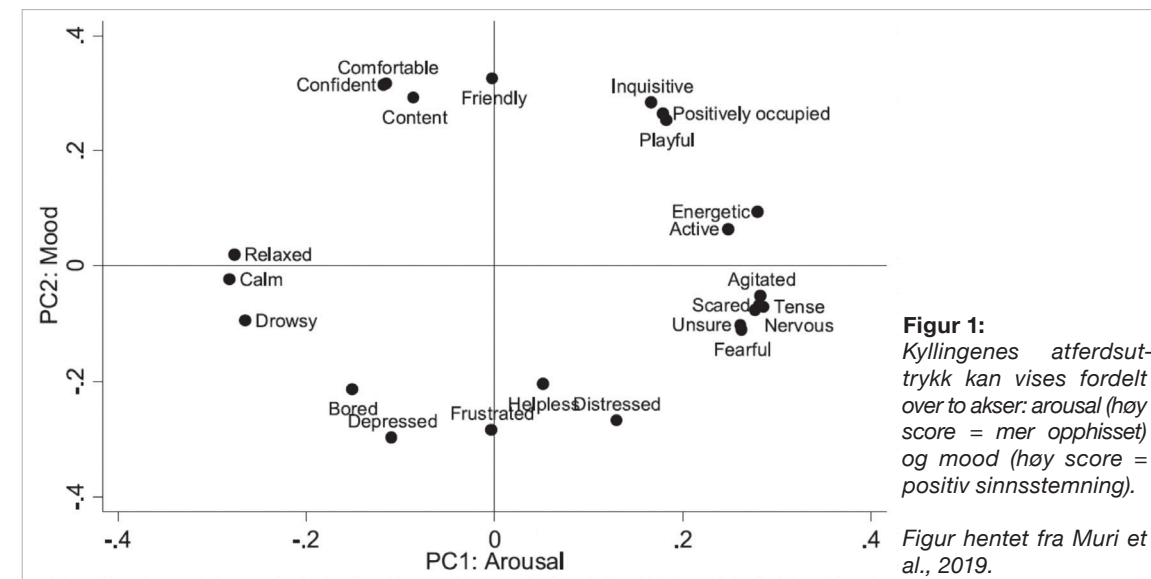
Emosjoner

Emosjoner består av en atferdsmessig, en fysiologisk og en kognitiv del: Hvis du plutselig ser en stor edderkopp på armen din snakker vi om emosjonen frykt. Vi kan se atferden din (armbevegelse, vokalisering), måle den fysiologiske delen (økt blodtrykk, adrenalin i blodet, pupillene utvides, pustefrekvensen øker), og du har en kognitiv forståelse av situasjonen (tanker, følelse). Den atferdsmessige og fysiologiske delen kan vi observere hos dyr og små barn.

Først, hva er emosjoner? Vi snakker gjerne om emosjoner hos dyr, ikke om følelser. Dette er fordi emosjoner er observerbare og følbare endringer i kroppen, mens følelser er subjektive opplevelser, som er vanskelig å måle på en faglig måte hos dyr. Velkjente emosjoner hos både mennesker og dyr inkluderer sinne, sorg, frykt, glede og forventning. Disse grunnleggende emosjonene er tilstede fra fødselen av, på tvers av kulturer, miljø og art, og eksisterer hos både mennesker og ulike dyr. Mange av oss vil kunne gjenkjenne disse emosjonene hos arter vi kjenner godt, som mennesker, hunder og hester. I dag er nok de fleste nordmenn enige i at mange dyrearter kan oppleve både frykt og glede, og at vi skylder dyrene å ta hensyn til dette.

Emosjoner er sentralt for overlevelse, fordi de motiverer oss til atferd som øker sjansen for overlevelse (frykt for, og dermed unngåelse av ting som kan skade deg, og å oppsøke ting som gleder deg og metter deg). Når man diskuterer dyrs velferd har det tradisjonelt vært fokusert mest på de negative emosjonene, som frykt og frustrasjon, men i de senere årene har det også vært forsket på positive emosjoner, som glede, forventning, nysgjerrighet og tilfredshet.

En vitenskapelig metode for å observere både positive og negative emosjoner hos produksjonsdyr, blant annet slaktekyllinger, kalles «Kvalitativ atferds-vurdering» eller QBA (Qualitative Behavioural Assessments). QBA er en metode som brukes for å

Figur 1: Kyllingenes atferdsuttrykk kan vises fordelt over to akser (høy score = mer opphisset) og mood (høy score = positiv sinnstemning).

Figur hentet fra Muri et al., 2019.

tolke dyrs opplevelse av sin egen situasjon. Dyra blir observert på ulike steder i fjøset, og observatøren bruker en liste med 20 ulike atferdsuttrykk (for eksempel aktiv, nysgjerrig, leken, kjeder seg og frustrert) som reflekterer både positive og negative emosjonelle tilstander. De observerte dyra blir skåret langs en linje (en visuell analog skala) fra minimum til maksimum, for hvert av disse atferdsuttrykkene. Dette er et mål på hvor dominerende hvert uttrykk er i løpet av observasjonsperioden. Studier har vist at vurderinger gjort med QBA stemmer godt overens med dyrets helsetilstand, for eksempel ble kuer med mastitt vurdert til å ha et mer negativt emosjonelt uttrykk sammenlignet med friske dyr. En norsk studie fant at hos røktene med en positiv håndteringsstil ble kalvene vurdert til å ha en mer positiv sinnstemning basert på QBA-målinger.

Den nye norske studien på emosjoner hos slaktekyllinger er den første i sitt slag som sammenligner QBA hos slaktekylling med andre helse- og atferds-målinger i de samme flokkene. Vi besøkte 50 norske kyllingflokker nær slaktedato, og skåret flokkene på 22 ulike atferdsuttrykk. Gjennom en statistisk metode forenkles det store antallet variabler til et tolkbart mønster som kan visualiseres langs to akser (Figur 1). De to dimensjonene kan beskrives som hhv. opphisselse (både positiv og negativ) og sinnstemning/humor. Du kjenner deg vel igjen i at du kan ha positive emosjoner både når du slapper av (avslappet, tilfreds) og når du er energisk (leken, nysgjerrig). Videre analyser viste at de flokkene som var mer opphisset (altså skåret høyere langs x-aksen på figur 1) hadde en lavere dødelighet.

Livet vil for oss alle, både mennesker og dyr, bestå av positive og negative emosjoner. Og det er ikke et mål å hindre alle negative emosjoner, hverken for våre barn eller våre dyr. Men, for å sørge for en så god dyrevelferd som mulig for produksjonsdyrene

våre er det viktig at vi først og fremst anerkjenner at de har emosjoner, og at vi søker å maksimere de positive emosjonene og redusere de negative emosjonene så langt det lar seg gjøre. Det kan vi gjøre ved å legge til rette for gledesfylte aktiviteter, som et rikt miljø som imøtekommer artens atferdsbehov med plass til fysisk utfoldelse, samt sørge for god helse og godt røkt og stell uten hardhendt og uforutsigbar behandling av dyrene. ■

Utvalgte referanser:

Associations between qualitative behaviour assessments and measures of leg health, fear and mortality in Norwegian broiler chicken flocks. (2019). K Muri, SM Stubbsjøn, G Vasdal, RO Moe og EG Granquist. Applied Animal Behaviour Science, 211: 47-53.

Thinking chickens: a review of cognition, emotion, and behavior in the domestic chicken (2017). L Marino. Animal Cognition, 20: 127-147.

Assessment of positive emotions in animals to improve their welfare. (2007). A Boissy, G Manteuffel, MB Jensen, RO Moe, B Spruijt, LJ Keeling, C Winckler, B Forkman, I Dimitrov, J Langbein, M Bakken, I Veissier, A Aubert. Physiology & Behavior, 92: 375-397

Using qualitative behaviour assessment to explore the link between stockperson behaviour and dairy calf behaviour. (2014). K Ellingsen, GJ Coleman, V Lund, CM Mejdell. Applied Animal Behaviour Science, 211: 47-53

Del av et større forskningsprosjekt

Dette arbeidet er en del av forskningsprosjektet «Kyllingscore - Velferdsindikatorer i slaktekyllingproduksjonen» som er finansiert av fjørfenæringa og Norges forskningsråd, prosjekt nr. 234191.